

על כוונה והכוונה
הרב מואיז נבון

ההבדל בין תפילה מוכתבת לבין תפילה ספונטנית הוא שתפילה ספונטנית נובעת מצרכיו של אותו הרגע, ואילו תפילה מוכתבת מלמדת את המתפלל לחפש צורך שאולי לא היה מרגיש ללא התפילה.
 - פרנז רונצוויג [1186 – 1929, גרמניה]

בראשית פרק מז (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישֵׁי שָׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה: (כט) וַיִּקְרְבוּ יָמָיו וַיִּשְׂרָאֵל לְמוֹת...
בראשית פרק מט (א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאֶגִּידָה לְכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: (ב) הִקְבְּצוּ וְשָׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשָׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נו עמוד א

דאמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכיתה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי [בבני] פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: **שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד**. אמרו: כשם שאין בלבד אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**.

תרגום ירושלמי בראשית פרק מט

... תגרי עשרתי שבטוי דיעקב פולחון פחדא ואמרין שמע מינו ישראל אבונן יי אלהנא יי חד, עני יעקב אבונן ואמר: **הא שמיה רבא מברך לעלמי עלמין**:

~ שמע ישראל ... ~

דברים פרק ו, ד - שמע ישראל יקנוק אלהינו יקנוק אהד:

רש"י הירש דברים פרק ו פסוק ד

שמע. כבר אמרנו שמשם חזר על כל מצוות התורה ואחר כך כתב את קיצור המצוות האלה בספר, וקיצור זה ילווה את העם שבניו יחיו מעתה כיחידים לעצמם. והפסוק הפותח את הקיצור הזה הוא הפסוק המעורר עד היום הזה את **התודעה היהודית** בלב כל יהודי, אפילו הוא נידח עד קצה השמים וחי בבדידות ובניתוק מעמו. הוא הפסוק הראשון הנלמד על ידי ילד יהודי משהוא עומד על דעתו, והוא הפסוק האחרון שהחברים קוראים אחרי אדם מישראל כברכת פרידה לעולם האמת. הוא הפסוק שהיהודים נשאו ונושאים אותו בעולם כנס אלהים, ובו הם מכריזים שעתיד ה' לחזור ולכבוש את האנושות לעצמו; וגם איש ישראל שהתנכר לעמו לא ימהר להסיר את הפסוק הזה מלבו. הרי זה הפסוק של התודעה היהודית של ייחוד ה'. אולם האמת המלאה של היהדות, כפי שמאמר "שמע" מביאה להכרתנו, איננה מכריזה רק על עצם אחדות האל; אין היא רק אומרת שאותם שני התחומים - שההשקפה האלילית רואה בהם את תחומי הכח של שני אלים מנוגדים - לאמיתו של דבר אינם אלא שתי בחינות של הנהגת ה', האל היחיד: במידת החסד הוא מחיה אותנו להבא, ובמידת הדין הוא שופט אותנו על שעבר. לאמיתו של דבר, עצם הנהגת ה' היא אחת ואחידה, ורק קוצר השגתנו רואה בה את שתי הבחינות האלה; שכן גם בזמן שהוא לוקח בדין, הרי הוא נותן בחסד. כי לא רק "ה' אלהינו אחד" אלא: **ה' אלהינו ה' אחד**; גם במידת אלהים הרי הוא ה'! גם מדברי חז"ל נראה שהם פירשו כך את "אחדות ה'": ... ובאלה הדברים זוטא (ראה ילקוט כאן) אמרו: "מי שאמר והיה העולם אינו כן, האכיל אותנו: אין לנו אלא הוא, הרעיב אותנו: אין לנו אלא הוא, ה' אלהינו ה' אחד, וכן איוב אומר **ה' נתן ה' לקח יהי שם ה' מבורך**" ...

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד ב

חייב אדם לברך כו'. מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? - אילימא: כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב, כך מברך על הרעה הטוב והמטיב! והתנן: על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב, על בשורות רעות אומר ברוך דין האמת! - אמר רבא: לא נצרכה אלא **לקבולינהו בשמחה**... ורבנן אמרי מהכא **"ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך"**. אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר **כל דעביד רחמנא לטב עביד**.

~ ברוך שם כבוד ... ~

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צח סימן ג

בשעה שהיה יעקב אבינו נפטר מן העולם קרא לשנים עשר בניו אמר להם שמעו אל ישראל שבשמים אביכם שמא יש בלבבכם מחלוקת [חלוקה וספק – מ"כ] על הקדוש ברוך הוא א"ל (דברים ו) שמע ישראל אבינו כשם שאין בלבך מחלוקת על הקדוש ברוך הוא, כך אין בלבנו מחלוקת אלא ה' אלהינו ה' אחד, אף הוא פירש בשפתיו ואמר **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**.

תשובות והנהגות כרך ה סימן לא

... ונראה בזה דבר נפלא בס"ד, שבאמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הכוונה היא שהקב"ה במלא כבוד מלכותו לעולם ועד, והיינו שהקב"ה במלא כבוד מלכותו גם בזמן הסתר כמו בזמנינו, שהוא זה שמנהיג העולם, ואין שום שינוי אצלו יתברך רק שאנו לא משיגים דרכיו, אבל בזה יש תביעה גדולה למלאכי השרת נגדינו, שאם באמת אתם מודים שהוא בכבוד מלכותו תמיד, למה אתם לא מכבדים אותו כראוי לכך [ולכן אנו אומרים אותו בלחש חוץ מיוה"כ כשאנו דומים למלאכים] ...

~ יהא שמיה ... ~

תוספות מסכת ברכות דף ג עמוד א

ועונין **יהא שמיה הגדול מבורך** - מכאן יש לסתור מה שפ"י במחזור ויטרי **יהא שמיה רבא** שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו כדכתיב (שמות יז) "כי יד על כס יה" שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק. ופירושו כך "יהא שמיה" - שם יה - רבא" כלומר, שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם, "ומבורך לעולם" הוי תפלה אחרת כלומי: ומבורך לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר הכא "יהא שמיה הגדול מבורך" משמע דתפלה אחת היא, ואינו רוצה לומר שיהא שמו גדול ושלם אלא "יהא שמו הגדול מבורך".
וגם מה שאומרי' העולם לכך אומרים קדיש בלשון **ארמית** לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי אלא נראה כדאמרינן בסוף סוטה (דף מט.) אין העולם מתקיים אלא אסדרא דקדושתא ואיהא שמיה רבא דבתר אגדתא שהיו רגילין לומר קדיש אחר הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא היו מבינים כולם לשון הקודש **לכך תקנוהו בלשון תרגום** שהיו הכל מבינים שזה היה לשונם.

תשובות והנהגות כרך ה סימן לא

... ובתרגום ירושלמי בבראשית (מט - ד) "כתב **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**" היינו "יהא שמיה רבה מברך לעלם ולעלמי עלמיה", ותמוה דיהא שמיה רבה צריך לומר **בקול רם** דוקא וברוך שם בלחש, רק נראה הביאור שיהא שמיה רבה היא בקשה ושפיר אנו מבקשים ששמו יתגלה בהסתר כבגלוי, אבל **ברוך שם כבוד מלכותו אינה בקשה רק קבלה** עם שמע ישראל שיתברך מי שכבוד מלכותו לעולם ועד, ולא נוכל לומר כן [בקול רם] כיון שמתבזים אנו בכך, ודו"ק היטב כי הדברים נכונים בעזה"ת.
וביום כיפור שאנו בלי אכילה ושתייה כמלאכי השרת, ומצותה שנהיה נקיים מחטא, רשאים אנו לשבחו בכך, שיום גדול הוא, ושטן לית ליה בו רשות לאסטוני, ומלאכי השרת אין להם אז כח להסטיין עלינו ולומר שאנו משבחים את הבורא ית"ש ולא ראויים, ושפיר אומרים השבח הגדול הזה ביום הכיפורים בקול רם כמלאכי השרת, ואבינו שבשמים יטהר לבבינו ונהיה ראויים לעובדו כראוי לו ית"ש. ...

~ ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ~

- שמע ישראל ה' אלי' ה' אחד
- ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד
- יהא שמיה רבה מברך לעלם

~ כחו של יהא שמיה ~

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד ב

אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו [כוונתו – רש"י] - קורעין לו גזר דינו, שנאמר בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'. מאי טעמא בפרע פרעות - משום דברכו ה'. רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה - מוחלין לו, כתיב הכא בפרע פרעות וכתוב התם כי פרע הוא. אמר ריש לקיש: כל העונה אמן בכל כחו - פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים. אל תיקרי שמר אמנים אלא שאומרים אמן. מאי אמן? - אמר רבי חנינא: אל מלך נאמן.